

Personliga föreläsningar hos den som informerar.

Barnet och döden.

Att gråta tillsammans.

En gråtande mamma kom till mej härnäst och frågade:
"Hur ska jag göra så att mina barn inte ser att jag gråter?"
"Min mamma dog i går och jag bara gråter och gråter".

För mej var svaret på den frågan ett av de lättare inför
döden: "Det gör inget att barnen ser att du gråter. Ni kan
gråta tillsammans".

Man har lov att bära ledsen och att visa det. Sorgen
är en naturlig reaktion inför döden. Man får visa den likaväl
som man har lov att vara glad när det är befogat. Barn mår
inte illa av att uppleva att andra visar sina känslor.
Däremot tar barn skada av att känna atmosfären laddad av
instängda affekter. De är känsliga för det stelade ansikts-
uttrycket och den hopknipna munnen, som stängs om sorg och
saknad.

"Får man skratta när nån ä dö?"

Barn står ofta både undrande och skrämde inför döden.
I den här familjen som jag just talade om, råkade 4-åringen
skratta till men hutades åt av storebror: "Man får inte
skratta när nån ä dö". 4-åringen gick till mamma och frågade:
"Får man aldrig skratta mer nu då - när mormor ä dö?" Hans
fråga visar osäkerheten inför det främmande och okända.

Är tal om döden tabu?

Ja - kanske - men inte riktigt på samma sätt som tal
om sexualfrågor. Många är så rädda för döden, att de inte
vågar tänka på den, än mindre tala om den. De leker kurragömma
förtränger, tänker på något annat. Dom gör som strutsen sägs

göra inför faran: Gömmer huvudet.

Födelsen och döden lika naturliga.

Vi har väl äntligen lärt oss hur viktigt det är att bearbeta födelsen och sexuallivets frågor med barn. Att svara ärligt men även ta upp frågor, som barnen själva inte tänkt på. Samma behöver vi lära oss om döden. Vi bör försöka få barn att förstå att döden är lika naturlig som födelsen.

Döden som rättighet.

När det gäller gamla eller mycket sjuka tror jag att man inför barnen bör trycka på rättigheten att dö. När man är gammal och trött och sjuk är det ens rättighet att avtåga. Jag tror man tar bort åtminstone en del av rädslan inför döden genom att tala om döden som en rättighet istället för som en olycka. Avdramatisera döden så långt det går.

Döden som katastrof.

När döden drabbar en ung människa eller ett barn, är problematiken svårare att bearbeta. Men jag tror att man även i dessa fall framför allt ska försöka undvika att krångla till informationen till barnen. Man ska säga som det är och visa att man är engagerad känslomässigt. Men naturligtvis undvika dramatiska detaljredogörelser, som bara skapar ångest hos både barn och vuxna.

Det viktiga är att inte avleda utan hjälpa barnet att bearbeta sina egna frågeställningar. Man ska svara ärligt på frågor så långt man kan. Man behöver f.ö. inte kunna besvara alla frågor. Ett barn låter sig ofta nöja med svaret: "Det vet jag inte."

Det är bra om ett barn frågar kring döden, det är däremot inte alls bra, om de tar efter många vuxna och bara knyter in sina problem. Man kan inte lösa problem åt barn men man kan ge hjälp till självhjälp.

Det ligger nära till hands att på barns frågor om döden svara att det är som när man sover. På en barnpsykiatrisk mottagning känner man väl till symtombilden av ett barn som inte vågar somna på kvällen av rädsla för att inte vakna igen..

Döden ett led i naturens kretsgång.

Ett gammalt tema som i sin naturvetenskapliga framtoning finns redan hos Homeros, som i en dikt talar om hur släkten följer på släkten som blommor, som bladen i skogen. Som religiöst motiv finner vi det hos psalmdiktaren Gruntvig: Hjälp mig du skog att vissna glad. Tar man religionen till hjälp i dödsproblematiken gör man det lättare för sig för stunden. Den som inte har någon konventionell gudstro får i sakfrågan vad det blir av de döda ge en naturvetenskaplig förklaring. Naturens kretsgång ger en evighetsaspekt, som jag för min del finner fullt tillfredsställande. Jag skulle i varje fall inte i bekvämlighetens namn komma med metafysiska spekulationer, som jag inte kan stå för.

Födelsen och döden - läknar i naturens kretsgång.

I sexualundervisningen är jag antik not att gärna utgå från det så förhånade talet om blommor och bin - men utan att stanna där. Men de ingår ju också i naturens kretsgång. Människans vandring från födelse till död är en parallellföreteelse.

Begravning?

Jag skulle aldrig trygga ett barn att gå på en begravning. För många barn är det emellertid mycket mer skräckfyllt att sitta hemma och fundera över vad som sker med den döda än att själva vara med på begravningen. En del barn begär att få vara med, och då är det självklart att dom ska få det. Någon åldersgräns kan inte sättas. Om det gäller en avlägsen släkting, som barnen inte haft särskilt mycket samröre med, är det onödigt att dra med dem på begravningsceremonien. Om dödsfallet ingriper i familjekonstellationen och engagerar även barnen starkt, kan det vara befogat att låta dem vara med på begravningen - kanske som ett led i deras bearbetande av dödsproblematiken.

Vad man gör och hur man gör det.

Det viktiga är inte vad man gör utan hur man gör samt att man hjälper barnen med bearbetningen av deras frågor och problem kring döden. Det gäller att ge barnen hjälpen att betrakta döden som något lika naturligt som födelsen, som ett led inte bara i den enskildes utan hela naturens kretsgång.

Döden contra lidandet.

Vad jag personligen tycker är betydligt svårare är lidandets problematik. Varje människas rättighet borde vara en smärtfri död. Varför har vi inte hunnit dit? Är det möjligen så att vår tolerans för andras lidande och smärta är så obegripligt stor. Att vår fantasi inte räcker till för inlevelse i andras plågor? På barns frågor om detta har jag inget svar.